

Základní instituty soukromého práva

Doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph.D.
Doc. JUDr. Kateřina Ronovská, Ph.D.
PrF MU, Brno

Osnova:

- Osoby v právním smyslu
- Osoba fyzická
- Osoba právnická
- Věc
- Právní jednání a smlouva
- Prameny soukromého práva

PŘEHLED VÝKLADU - OSOBY

- osoba v právním smyslu osoba fyzická
- přirozenoprávní koncept
- právní osobnost (pasivní status)
- svéprávnost (aktivní status)
- Právnícké osoby

OSOBA V PRÁVNÍM SMYSLU I.

- Po staletí byl osobou v právním smyslu jen ČLOVĚK
- ALE ne vždy a všude! – stratifikace společnosti, otroci, jedinec splýval s vyšším celkem (civitas) – sehrával různé role, v některých mimoevropských zemích dodnes (Afrika, Asie, Jižní Amerika).
- AŽ S ROZŠÍŘENÍM KŘESŤANSTVÍ ZAČAL BÝT UŽÍVÁN POJEM „OSOBA“ VE SMYSLU „OSOBNOSTI“, TJ. OSOBY SEBEVĚDOMÉ, ROZUMNÉ, SVOBODNÉ, INDIVIDUALIZOVANÉ, ODLIŠENÉ OD SPOLEČNOSTI
- V Evropě: humanismus, osvícenství, racionalismus – stabilizace konceptu osoby (přirozenoprávní koncept)

OSOBA V PRÁVNÍM SMYSLU II.

- Přirozenoprávní koncept v OZO a dalších kodexech

§ 16 ABGB (OZO): Každý člověk má přirozená, již samým rozumem seznatelná práva, a jest ho tudíž považovati za osobu.

- Od člověka odlišné entity (osoby) až mnohem později - v průběhu 18. století v souvislosti s rozvojem obchodu a průmyslovou revolucí
- Odlišení „přirozené osoby“ a „morální osoby“ (pův. sdružení osob bez právní subjektivity), později „právnícké osoby“
- PRÁVNICKÉ OSOBY (viz dále)

§ 16 ABGB/OZO

- **APLIKAČNÍ SMĚRNICE – VE SVÉ DOBĚ ZÁSADNÍ VÝZNAM!**
- „Svoboda každého člověka jest stejná....“
- „omezení pramení jednak již ze samého pojmu svobody a jednak jsou dána pozitivním právním řádem“
- každý právní předpis má být aplikován tak, aby vrozenému právu nebyl na újmu
- soudce povinen přihlížet při rozhodování, aby nebyla rozhodováním dotčena lidská důstojnost

OSOBY V PRÁVNÍM SMYSLU

Vyskytují se ve dvou základních formách:

- OSOBY FYZICKÉ
- OSOBY PRÁVNICKÉ

ČLOVĚK X FYZICKÁ OSOBA

Zjednodušeně:

- ČLOVĚK – REÁLNĚ EXISTUJÍCÍ (z masa a kostí)

X

- FYZICKÁ OSOBA – NOSITEL OSOBNOSTI,
PROJEKCE ČLOVĚKA DO PRÁVA, BOD
PŘÍČITEALTENOSTI PRÁV A POVINNOSTÍ

PRÁVNÍ OSOBNOST

- PASIVNÍ STATUS OSOBY
- způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti, tj. právní subjektivita
- nelze se jí vzdát/omezit projevem vůle (§ 16 OZ)

- Práva a povinnosti může mít a vykonávat **jen osoba** (FO, PO)
 - práva a povinnosti zřízené (uložené) něčemu, co není osobou, se osobám přičítají, např.:
 - darování zvířeti
 - http://zpravy.idnes.cz/zemrel-nejbohatsi-pes-na-svete-panicka-mu-odkazala-12-milionu-dolaru-1f3-/zahranicni.aspx?c=A110610_155853_zahranicni_brm
 - uložení pokuty firmě

SVÉPRÁVNOST

- AKTIVNÍ STATUS OSOBY
 - způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem
 - týká se pouze FYZICKÝCH OSOB!!!!
 - má 2 složky
 - rozumovou (schopnost posoudit následky jednání)
 - volní (schopnost ovládnout své jednání)

KONCEPCE OSOBY V PLATNÉM PRÁVU

ČLOVĚK – FYZICKÁ OSOBA

§ 19 OZ: Každý člověk má vrozená, již samotným rozumem a citem poznatelná přirozená práva, a tudíž se považuje za osobu. Zákon stanoví jen meze uplatňování přirozených práv člověka a způsob jejich ochrany.

KONCEPČNÍ PŘÍSTUP V OZ

- Inspirace OZO a dalšími zahraničními právními úpravami
- Přirozenoprávní koncept
- Promítnutí mezinárodních/evropských úmluv
- Systematické zařazení I. osoby- II. fyzické osoby- III. právnické osoby
- Podrobnější úprava, zpřesnění (V OBČZ1964 cca 15)
- Promítnutí judikatury do textu zákona

PRÁVNÍ OSOBNOST A SVÉPRÁVNOST

- Způsobilost mít práva a povinnosti (právní osobnost).
- Způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním subjektivní práva a povinnosti (tj. způsobilost právně jednat)
- V širším pojetí zahrnuje i způsobilost deliktní, tj. nést následky svého protiprávního jednání (§ 24 OZ)
- Svéprávnost má dvě složky: rozumovou a volní
- Nikdo nemůže být svéprávnosti zbaven (může být pouze omezena! X OZ1964)
- K projevu vůle, kterým se někdo vzdává/omezuje svéprávnost se nepřihlíží (§ 16 OZ).

SVÉPRÁVNOST NEZLETILÝCH

■ Nabývání svéprávnosti:

- postupně, v závislosti na rozumové a volní (R a V) vyspělosti
- objektivizující měřítko: vychází se z typové R a V vyspělosti, kterou má nezletilý určitého věku
 - přesné věkové hranice stanoveny nejsou
- presumuje se, že nezletilý je R a V vyspělý tak, jak to odpovídá jeho věku (subjektivní prvek); lze vyvrátit důkazem opakem

PŘEHLED PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ

- Předběžné prohlášení
- Nápomoc při rozhodování
- Zastoupení členem domácnosti
- Omezení svéprávnosti

PRÁVNICKÉ OSOBY – OSNOVA VÝKLADU

- Základní koncepce
- Systematika úpravy v OZ
- Obecná část právnických osob (abstraktní)
- Typologie právnických osob
- Fundace (nadace a nadační fondy)
- Ústavy soukromého práva
- Přejížděná ustanovení § 3041 an.

Pojmové znaky právnické osoby

Obecné:

1. Vliv státu a práva na vznik právnické osoby
2. Právní osobnost (tj. právní osobnost)
3. Účel právnické osoby
4. Organizační struktura (alespoň minimální)
5. Majetková samostatnost a samostatná majetková odpovědnost

Identifikační:

1. Název
2. Sídlo
3. „Národnost“ právnické osoby

Právní osoba v OZ

§ 20 odst. 1: Právní osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná.

Právnícké osoby veřejného práva a stát

- § 20 odst. 2: „Právnícké osoby veřejného práva podléhají zákonům, podle nichž byly zřízeny; stanovení občanského zákoníku se použijí jen tehdy, slučuje-li se o s jejich povahou.“
- § 3029/ 2: nestanoví-li NOZ jinak, nejsou dotčena ustanovení právních předpisů z oboru práva veřejného, jakožto i ustanovení jiných právních předpisů upravujících zvláštní soukromá práva.
- § 21: „Stát se v oblasti soukromého práva považuje za právníckou osobu. Jiný právní předpis stanoví, jak stát právně jedná.“

VEŘEJNÉ REJSTŘÍKY – OZ, VeřRej

- Veřejný zájem na transparentnosti PO
- Co se zapisuje: min. standard § 120
- Princip materiální i formální publicity (§ 121)
- ZÁKON č. 304/2013 Sb., O VEŘEJNÝCH REJSTŘÍCÍCH PRÁVNICKÝCH A FYZICKÝCH OSOB (co dříve v ObchZ a OSŘ)
- VEŘEJNÉ REJSTŘÍKY (v režimu ZoVR):
 - Obchodní
 - Spolkový
 - Nadační
 - Obecně prospěšných společností
 - Ústavů
 - Společenství vlastníků jednotek

ÚČEL PRÁVNICKÉ OSOBY § 144 a násl.

- PO lze ustavit ve veřejném i soukromém zájmu (dle hlavní činnosti)
- Význam pro volbu právní formy
- u některých PO limity – podnikání atd.
- § 145 – zakázané účely

- § 146 – VEŘEJNÁ PROSPĚŠNOST

ORGÁNY PRÁVNICKÉ OSOBY § 151

§ 151 odst. 1:

„Zákon stanoví, popř. zakladatelské právní jednání určí, jakým způsobem a v jakém rozsahu členové orgánů právnické osoby za ni rozhodují a nahrazují její vůli.“

Orgány:

- statutární a jiné (nejvyšší, kontrolní...)
- jednočlenné a kolektivní (§ 152 odst. 1)
- Volené, jmenované, jinak sestavované
- „Člen orgánu“ x „člen voleného orgánu“
- i individuální orgán (předseda) – „člen voleného orgánu“
- členem orgánu může být i právnická osoba § 154 (lex specialis § 46 odst. 3,4 ZOK– ochrana věřitelů)
- Dobrá víra členů orgánů se přičítá PO (§ 151 odst. 2)

Příkazní smlouva x smlouva o výkonu funkce 59 ZOK

PÉČE ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE § 159

- (1) Kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí. Má se za to, že jedná nedbale, kdo není této péče řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe důsledky.
- (2) Člen voleného orgánu vykonává funkci osobně; to však nebrání tomu, aby člen zmocnil pro jednotlivý případ jiného člena téhož orgánu, aby za něho při jeho neúčasti hlasoval.
- (3) Nenahradil-li člen voleného orgánu právnické osobě škodu, kterou jí způsobil porušením povinnosti při výkonu funkce, ačkoli byl povinen škodu nahradit, ručí věřiteli právnické osoby za její dluh v rozsahu, v jakém škodu nenahradil, pokud se věřitel plnění na právnické osobě nemůže domoci.
- Pro obchodní společnosti a družstva modifikace tzv. pravidlem podnikatelského úsudku § 51 ZOK

JEDNÁNÍ ZA PRÁVNICKOU OSOBU § 161-166 OZ

- Změna koncepčního uchopení – jednání „ZA“ PRÁVNICKOU OSOBU
- Kdo zastupuje, dá najevo, co ho k tomu opravňuje, pravidla pro podepisování (§ 161)

Jednání za:

- 1) Statutární orgán (§ 163) – tvoří vůli v roli zástupce (§ 436)
- 2) Členové jiných orgánů, zapisovaných do VR
- 3) Opatrovník (§165/2)
- 4) Zaměstnanci, obdobně člen nebo člen jiného orgánu nezapsaného do VR (§ 166)
- 5) Smluvní zastoupení – zmocněnec (§ 441 až 449)
 - prokurista (§ 450 až 456)

Typologie právnických osob

- Obecná charakteristika PO (§ 118-209)
- Korporace (§ 210-302)
 - Spolky
 - SVJ (§1200 a násl.)ú
 - OO, OZ (§3025)
 - obchodní korporace (ZOK)
- Fundace (§ 303 – 401)
 - Nadace (§ 306-393)
 - Nadační fondy (§ 394-401)
- Ústavy (§ 402-418)
- Důležitá přechodná ustanovení - §3041 a násl.

(historické právnické osoby – OPS, ZSPO, atd.)

Koncepční uchopení

- OBECNÁ ÚPRAVA PRÁVNICKÝCH OSOB – LEX GENERALIS
- KORPORACE § 210
- SPOLEK - §214 (zrušuje se zákon č. 83/1990 Sb.) – podrobná dispozitivní úprava
- FUNDACE - § 303 (zrušuje se zákon č. 227/1997 Sb.)
- NADACE - § 306
- NADAČNÍ FOND - § 394
- ÚSTAV § 402 – samostatný oddíl 4 – přiblížení k fundacím
- Zrušuje se zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech
- 1220 SVJ
- § 3025 OO, OZ

KORPORACE

- Sdružení osob (i jednočlenné p.o. – korporace, pouze, pokud to připustí zákon)
- SPOLEK – dle DZ obecný typ korporace X § 3 odst. 1 ZOK (delegace, tedy spíše civilní korporace)
- Obecný princip „chovat se čestně a dodržovat vnitřní řád“ – zákaz zneužití členských práv, tzv. korporační loajalita
- Možnost autoritativní zrušení soudem, klesne-li počet členů pod zákonem stanovený počet

FUNDACE

KONCEPCE:

- Začlenění do NOZ, Oddíl 3 - Fundace – značný rozsah cca 300 paragrafů (+ obsáhlá úprava právnických osob)
- Oddělení úprava nadací a nadačních fondů
- Vyšší respekt vůli zakladatele, rozšíření účelu
- Inspirován stávajícím zákonem o nadacích a nadačních fondech ALE! mnohé jinak, liberalizace
- Rozšíření možné využitelnosti = využití nadačního potenciálu
- Funkční podobnost se svěřenským fondem

ÚSTAV

- Ústav: právnická osoba ustavená za účelem provozování činnost užitečné společensky nebo hospodářky s využitím své osobní a majetkové složky.
- Ústav provozuje činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za podmínek předem stanovených
- „obdobná použitelnost“ úpravy nadací

Obecně prospěšná společnost

- Nadále se řídí dosavadními předpisy § 3050 OZ
- Možnost transformace dnešních obecně prospěšných společností na ústav, nadaci nebo nadační fond

III. Věc

Různé přístupy k pojetí věci ve smyslu právním

- Zásadně **dvojí možný přístup** k vymezení věci – úzké či široké vymezení
- Úzké vymezení – věcí je pouze **hmotný předmět** vnějšího světa (*res corporales*) – např. Německo, Polsko, ČR dle OZ 1964 (židle, jízdní kolo, pozemek)
- Široké vymezení – věcí jsou **hmotné i nehmotné předměty** (*res incorporales*) – např. Rakousko, Francie, ČR (pohledávka, ochranná známka, patent, software)

Věc dle OZ

- 489: **věc v právním smyslu je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí**
 - Široká koncepce zahrnující i nehmotné předměty
 - Inspirační zdroj – OZO
 - Jde ale spíše o programové prohlášení (historické důvody široké koncepce v OZO – odlišení člověka od právního objektu; srov. zrušení nevolnictví)
 - Tato široká koncepce nemůže být přeceňována (srov. názory stávající rakouské nauky)
 - Široké (či úzké) vymezení má vliv zejména na aplikaci ustanovení o **věcných právech** – srov. 979 (podrobnější výklad v rámci výuky věcných práv)

Ne vše, co je věcí, může být způsobilým objektem věcných práv (ne na každé věci mohou vznikat všechna věcná práva! – např. nelze zadržet pohledávku)

Není věcí

- Obecné vymezení doplněno o tzv. negativní definici věci – 493 a 494
- 493: **lidské tělo ani jeho oddělené části nejsou věcí**, a to ani po smrti člověka
 - Sporné případy – historické nálezy (kosterní pozůstatky), mumie atd.
 - Umělé náhrady a doplňky lidského těla – v principu se na ně pohlíží jako na části lidského těla, dokud existuje jejich spojení s tělem (srov. ale existenci zvláštních – veřejnoprávních – předpisů, např. zákon o zdravotních službách a zákon č. 123/2000 Sb., o zdravotnických prostředcích)
 - 112: nakládání s určitými oddělenými částmi těla (fikce, že takové části těla jsou pro účely právních dispozic věcmi movitými)
 - *Veřejnoprávní úprava – zákon č. 285/2002 Sb. (transplantační zákon) – 28*

Definiční znaky věci

- **Definiční znaky věci**
 - **Odlíšnost** od osoby (lidského těla či jeho části) a živého zvířete
 - **Užitečnost** (v objektivním smyslu), tj. způsobilost přinášet užitek – hospodářský, estetický, vzdělávací apod.
 - Srov. 3 odst. 1
 - **U věcí hmotných dále:**
 - **Ovladatelnost** (v objektivním smyslu), tj. objektivní možnost dostat daný předmět do sféry lidského vlivu – např. možnost využití vodní energie (srov. planety, vesmírný materiál atd.); tento prvek však do určité míry vystupuje i u věcí nehmotných (např. způsobilost pohledávky být postoupena)
 - **Samostatná existence** ve vnějším světě (ne jako část jiného předmětu); tento prvek však do určité míry vystupuje i u věcí nehmotných (např. odlišitelnost patentu či ochranné známky)
- **V pochybnostech** se případ posoudí dle **zvyklostí a názorů právního styku**

Majetek a jmění

- 495: souhrn všeho, co osobě patří, tvoří její majetek; jmění osoby tvoří souhrn jejího majetku a jejích dluhů (např. společné jmění manželů dle 708 an.)
 - **Majetek = aktiva**
 - **Jmění = souhrn aktiv a pasiv (dluhů)**
- Místy **nesprávná terminologie zákona**, např.
 - 1400 an.: správa cizího **majetku** – správně má být správa cizího **jmění**
 - 729: nakládání s **majetkem** – správně má být nakládání se **jměním**

Rozdělení věcí

- Obecně dle různých kritérií – ne všechna však mají zásadní praktický význam
- **Evidované a neevidované ve veřejném seznamu** (srov. 980 an.)
 - Důležitá **publicita** evidovaných věcí, resp. práv k těmto věcem – vliv na ochranu dobré víry 3. osob
- **Hmotné a nehmotné** (496); význam zejm. u věcných práv (srov. 979)
 - Hmotná věc je ovladatelná část vnějšího světa, která má povahu samostatného předmětu
 - Nehmotná věc je právo, jehož povaha to připouští (tj. právo majetkové, nikoli právo osobní) a jiná věc bez hmotné podstaty (ochranná známka, know-how, klientela, receptury)
- **Ovladatelné přírodní síly** (497)
 - Na ovladatelné přírodní síly, se kterými se obchoduje, se použijí přiměřeně ustanovení o věcech hmotných
 - Je ovladatelná přírodní síla (energie) věcí?

Movité a nemovité věci (498)

- Význam dělení (mluví se o tzv. **mobiliárním a imobiliárním právu**)
 - Jiné druhy věcných práv
 - Jiný právní režim při vzniku věcných práv
 - Jiné formální požadavky na právní jednání (smlouvy)
 - Publicita věcných práv k nemovitým věcem (katastr nemovitostí)
 - Procesní dopady – žaloba na *vydání* movité věci X žaloba na *vyklizení* nemovité věci, aj.

- **Nemovité** (*res immobiles*); pozn.: **498 odst. 1 neobsahuje taxativní výčet!**
 - Pozemky
 - Podzemní stavby se samostatným účelovým určením
 - Věcná práva k pozemkům a podzemním stavbám se samostatným účelovým určením
 - Práva, která za nemovité věci prohlásí zákon (např. právo stavby)
 - Stanoví-li *zákon*, že určitá věc není součástí pozemku, a nelze-li takovou věc přenést z místa na místo bez porušení její podstaty, je i tato věc nemovitá
 - **Další nemovité věci (mimo 498 odst. 1):** jednotka – byt nebo nebytový prostor dle 1159, stavby dle 3055 odst. 1, dočasné stavby dle 506 odst. 1 aj.
- **Movité** (*res mobiles*): všechny ostatní věci, ať je jejich podstata hmotná nebo nehmotná

- **Soukromoprávní** pojem stavby – právní objekt (věc) – byť je obvykle jen součástí pozemku, nikoli samostatným předmětem (rozdílně podzemní stavby se samostatným účelovým určením a dočasné stavby)
- **Veřejnoprávní** pojem stavby – stavba chápána zpravidla jako činnost vedoucí k určitému výsledku (stavební činnost) – srov. k tomu stavební zákon

Stavba v režimu soukromého práva

- **Typové znaky** stavby v režimu soukromého práva:
 - **Výsledek stavební činnosti člověka** – (ne např. jeskyně či kaňon vytvořený prouděním vody)
 - **Materiální podstata stavby** – (ne např. prostá díra v zemi)
 - **Vymezitelnost vůči okolnímu pozemku** – (ne např. navezená a uválcovaná vrstva hlíny na pozemku; musí být jasné, kde stavba začíná a kde končí)
 - **Samostatná hospodářská funkce (účel)** – (ne např. ploty o výšce méně než 100 cm – srov. judikaturu ÚS)
 - **Kompaktnost materiálu** – (ne např. antukové hřiště – tenisový kurt)

Soubor věcí, věc hromadná

- **Soubor věcí**
 - Není normativně definován, jde o skupinu samostatných věcí (mov. či nem., hm. či nehm.), které mají odlišnou hospodářskou funkci a mohou patřit i více různým vlastníkům
 - Např. 1345 (vespolné zástavní právo), 2850 odst. 2 (pojištění souboru věcí)
 - Někdy dochází k **nesprávnému slučování souboru věcí a věci hromadné**

- **Věc hromadná** (*universitas rerum*)
 - Jde o **soubor věcí, který má zvláštní kvalitu**
 - 501: **soubor** jednotlivých věcí náležejících **téže osobě**, považovaný za **jeden předmět** a jako takový nesoucí **společné označení**, pokládá se za celek a tvoří hromadnou věc (např. čajový servis, knihovna, sbírka známek)
 - Sporná koncepce věci hromadné a pochybný význam (některé právní řády věc hromadnou neuznávají)
 - Užití např. v 1347 (zástava hromadné věci), 2850 odst. 1 (pojištění hromadné věci)

Součást věci

- **505: součást věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a co nemůže být od věci odděleno, aniž se tím věc znehodnotí**
 - Obecně
 - problematika věcí jednoduchých a složených
 - Možná existence u věcí movitých i nemovitých, hmotných i nehmotných
- **Právní následky:**
 - Součást **není samostatnou věcí v právním smyslu** (neexistuje možnost samostatných **věcněprávních** dispozic jen se součástí, dokud trvá tento stav)
 - Součást věci vždy sdílí právní osud věci

IV. Právní jednání a smlouva

- Právní jednání: obecný pojem
- Smlouva: zvláštní případ právního jednání

Právní jednání

■ Terminologie

- § 34 OZ 1964 (**právní úkon**): *„Právní úkon je projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.“*
- § 545 OZ (**právní jednání**): *„Právní jednání vyvolává právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, jakož i právní následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran.“*

Právní činy: exkurs

Protiprávní činy

Právní jednání

Právní činy v užším smyslu

- Informační úkony
- Faktické (reálné) úkony
- Společenské úsluhy

Srov. Melzer/Tégl, úvodní výklad před § 545, m.č. 1 – 7.

Autonomie vůle

- Základní princip soukromého práva
- Vyplývá z principu právního státu (čl. 2 odst. 2 Listiny, čl. 2 odst. 4 Ústavy), srov. sp. zn. I. ÚS 546/04
- Nezbytný předpoklad fungování moderní společnosti (opak: systém přerozdělování pomocí vrchnostenských aktů)
- Význam rozlišení norem na dispozitivní a kogentní

Pojmové znaky a náležitosti PJ

- Náležitosti PJ je třeba odlišovat od pojmových znaků
- **Pojmové znaky** vymezují PJ jako takové (dle nich zjišťujeme, zda vůbec jde o PJ)
- **Náležitosti** PJ zkoumáme až tehdy, jsou-li naplněny pojmové znaky PJ. Ptáme se, zda existující PJ má takové vlastnosti, aby mohlo vyvolat chtěné (zamýšlené) právní následky
 - Příklad: svéprávnost, svoboda vůle atd.

Pojmové znaky PJ

- **Projev vůle** (vůle + projev)
- **Zaměřenost** projevu vůle na vznik právních následků
- **Aprobace** právním řádem
(Srov.: prohlašuji „od zítřka nechť jsem vlastníkem Pražského hradu“)
- Nesprávně: nastoupení právních následků (to je až následkem platného, resp. obecně bezvadného PJ)

Není PJ

- **Informační úkon:** sdělení informace (nejde o projev – sdělení – vůle, nýbrž o sdělení určité skutečnosti, tj. informace) – např. § 1882 (vyrozumění dlužníka o postoupení pohledávky)
- Projev vůle zaměřený na způsobení **faktického následku** (např. vytvoření díla) – i když zde ad hoc může být vůle způsobit též právní následek (např. vznik vlastnického práva či autorského práva)
- Jednání **obdobné právnímu jednání** (*geschäftsähnliche Handlung*) – analogická aplikace některých pravidel pro právní jednání (např. rozhodování kolektivních orgánů právnických osob)
- **Společenská úsluha** (§ 2055 odst. 2)

Pojmové znaky PJ – příklady

- „Dnes chci jít hrát fotbal“
- „Přeji si, aby se tato budova stala mým vlastnictvím“
- „Oznamuji Vám, že jsem postoupil pohledávku za Vámi osobě X.Y.“

Druhy PJ (příklady)

- Dle typu
 - Typické a atypické (pojmenované a nepojmenované, nominátní a inominátní)
- Dle počtu stran
 - Jednostranné, dvoustranné či vícestranné
- Dle nutnosti dojití do sféry adresáta
 - Adresované a neadresované
- Dle nutnosti vyjádření kauzy
 - Kauzální, abstraktní

- Dle požadavků na formu
 - Formální a neformální
- Dle poměru majetkových plnění
 - Úplatné a bezúplatné
- Dle okamžiku nastoupení právního následku
 - Mezi živými (*inter vivos*) a pro případ smrti (*mortis causa*)

Zdánlivé právní jednání (non negotium)

- Jednání, které **se jeví jako právní jednání**, avšak
 - **Nevykazuje pojmové znaky** právního jednání (§ 551, 552), nebo
 - Zákon je za zdánlivé **prohlašuje** (např. § 553): zdánlivost podle právního následku
 - Případně obojí (§ 551, 552)
- Důsledek: v prvním případě PJ není, ve druhém na něj hledíme, jako by nebylo (§ 554)
 - Zásadně se však aplikují pravidla o částečné neplatnosti (viz dále)
 - Zásadně se neaplikují pravidla o náhradě škody (*culpa in contrahendo*, § 579 odst. 2)

Precizace pojmu „projev vůle“

- Zde se **pojmové vymezení PJ** do značné míry prolíná s úpravou **výkladu PJ**
- Obvykle: vůle a její projev se shodují
- Co když je však vůle a její projev v rozporu? Řešení?
 - Teorie vůle
 - Teorie projevu
 - **Teorie důvěry** (nyní panující) – konstrukce institutu PJ založená na poměřování právních principů

Teorie důvěry

- Důležité je rozlišování PJ na neadresovaná a adresovaná
 - PJ **neadresované** (nevyžaduje se jeho dojití jiné osobě – např. závěť) – rozhodující je **teo vůle** (objektivní význam projevu je nerozhodný) – srov. i § 1494 odst. 2
 - PJ **adresované neurčitému adresátovi** (veřejná nabídka, veřejný příslib) a PJ **adresované určitému adresátovi** (návrh na uzavření smlouvy)
 - Jednání **ve srozumění** s adresátem – rozhodující je **teo vůle** (objektivní význam projevu je nerozhodný)
 - Jednání **bez srozumění** s adresátem – rozhodující je **teo projevu**

Vůle jako pojmový znak PJ

- § 551: O PJ, chybí-li vůle jednající osoby.
- Jakou kvalitu musí pojmově vykazovat PJ? – konkrétní vymezení pojmu „vůle“ (jaká vůle musí dle § 551 chybět?) – **střet principu autonomie vůle a p. ochrany dobré víry** (právní jistoty)
- Relevantní v případě, kdy se vychází z objektivního významu projevu
- 3 stupně vůle
 - Obecná vůle **jednat** (*Handlungswille*) – je nutná
 - Obecná vůle **právně jednat** (s nějakými právními následky) (*Erklärungsbewusstsein*) – není nutná (srov. **trevírská dražba vína** – odpovědnost za vlastní sféru vlivu)
 - Vůle ke **konkrétnímu právnímu jednání** (*Geschäftswille*) – není nutná (srov. úpravu omylu)

Vážnost vůle, resp. projevu vůle, § 552

- Nejde o náležitost, nýbrž pojmový znak
- Není-li projev vůle **zjevně** míněn vážně, je zřejmé, že nesměřuje k právním následkům (následek: zdánlivé PJ, ale viz dále!)
- Nevážnost musí být zjevná, tj. zjistitelná (hodnocení stejné jako u poměru vůle a jejího projevu – adresovaná a neadresovaná PJ, srozumění adresáta či nesrozumění)
- Příklady
 - Nevážně učiněná závěť
 - Nevážně učiněný návrh na uzavření smlouvy

Smlouva

- Souvislost s principem autonomie vůle a principem rovnosti

Smlouva - příklady

- A píše B email: „Nabízím Vám svou knihu, která se vám tolik líbila, za 300 Kč.“ B odpoví: „Děkuji za Vaši nabídku, kterou tímto akceptuji.“ Může A požadovat zaplacení 300 Kč?
- A píše B email: „Nabízím Vám svou knihu, která se vám tolik líbila, za 300 Kč.“ B odpoví: „Děkuji za Vaši nabídku. S koupí souhlasím, mohu si však dovolit jen 250 Kč.“ Může A požadovat zaplacení 300 Kč?
- Po návštěvě u A mu B píše email: „Měl bych zájem o knihu, kterou jsem si u Vás prohlížel. Rád bych ji koupil za 300 Kč.“ Poté otevřel druhou emailovou schránku, kde našel tento email od A: „Nabízím Vám svou knihu, která se vám tolik líbila, za 300 Kč.“ Může A požadovat zaplacení 300 Kč?

Smlouva: pojmové vymezení

- Právní jednání, které sestává z projevu vůle dvou nebo více osob, které si obsahově odpovídají a jsou činěna v závislosti na sobě.
 - X společenská úsluha, závazky z jednostranných právních jednání (např. § 2884 an.)
 - Srov. vzdání se práva: NS 20 Cdo 3707/2017
- Terminologie:
 - smlouva X dohoda
 - Smlouva jako právní skutečnost X jako právní poměr ze smlouvy
- Obligační smlouvy: § 1724
- Věcněprávní, rodinněprávní, dědické smlouvy (§ 11)

Vznik smlouvy – přehled předpokladů

- Projevy vůle více osob (zpravidla v podobě nabídky a akceptace)
- Tyto projevy vůle si vzájemně odpovídají (smluvní konsensus)
- Tyto projevy jsou činěny v závislosti na sobě

V. Prameny soukromého práva

Prameny soukromého práva

Prameny práva – základní rozlišení:

- V materiálním smyslu: skutečnosti determinující obsah právních norem
- Ve formálním smyslu: formy, které obsahují právní normy
 - Srov. závislost na pojmu práva (existují části práva, které nejsou obsaženy v nějaké formě, např. nepsané právní principy)
- Zdroje poznání práva: všechny skutečnosti, ze kterých získáváme poznatky o platném právu (např. včetně judikatury)
- Jejich konkrétní podoba se liší dle právní kultury, ale i mezi jednotlivými právními řády v téže právní kultuře (např. obyčej). V následujícím se budeme zabývat prameny práva českého soukromého práva.

Právní předpisy

- Někdy se hovoří o obecně závazných normativních právních aktech
- **Ústavní pořádek** (čl. 112 odst. 1 Ústavy): Ústavní pořádek České republiky tvoří tato Ústava, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony přijaté podle této Ústavy a ústavní zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice České republiky a ústavní zákony České národní rady přijaté po 6. červnu 1992.
 - Hierarchická výstavba právního řádu

- **Mezinárodní smlouvy** (čl. 10 Ústavy): Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.
 - K ostatním mezinárodním smlouvám srov. nález ÚS ze dne 8. 3. 2007, sp.zn. Pl. ÚS 69/04

- (Jednoduché) **zákony**

- **Právní akty Evropské unie**
 - **Nařízení**
 - **Směrnice** – v oblasti soukromého práva nejdůležitější
 Pb.: rozpor národního práva se směrnicí
 - ⇒ Přímý účinek
 - ⇒ Vertikální vztahy
 - ⇒ Horizontální vztahy
 - ⇒ Nepřímý účinek – eurokonformní výklad
- **Rozhodnutí**
- **Doporučení**
- **Stanoviska**

- **Podzákoné právní předpisy:**
 - **Nařízení vlády** – čl. 78 věta první Ústavy: K provedení zákona a v jeho mezích je vláda oprávněna vydávat nařízení.
 - čl. 79 odst. 3 Ústavy: Ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy mohou na základě a v mezích zákona vydávat **právní předpisy**, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.
 - Vyhlášky** ústředních orgánů státní správy (např. ministerstev)
 - Dále např. § 11 odst. 1 zákona o obcích: nařízení obce
 - **Obecně závazné vyhlášky** obcí a krajů – čl. 104 odst. 3: zastupitelstva mohou v mezích své působnosti vydávat obecně závazné vyhlášky.

- **Soudní judikatura:**

- Nálezy Ústavního soudu: nález ÚS ze dne 13. 11. 2007, sp.zn. IV. ÚS 301/05
 - Význam usnesení ÚS
 - Rozhodnutí vysokých soudů – jejichž úkolem je sjednocování judikatury
 - Nauka o subsidiární závaznosti judikatury
 - Srov. § 13 NOZ
 - Ostatní soudní rozhodnutí

- Tzv. právní věty
- Tzv. obiter dictum

- Databáze soudní judikatury

■ Obyčej:

- Ústavní soud v některých nálezech vychází z ústavního obyčeje (Pl. ÚS 14/01: „Ústavní obyčeje jsou nepochybným doplňkem psané ústavy, a pokud splňují náležitosti vyžadované právem (déledobá praxe a přesvědčení o jejich nezbytnosti, resp. právní závaznosti), jsou způsobilé modifikovat pravidla obsažená v ústavním textu. Není důvodu k tvrzení, že případná existence ústavních zvyklostí je v daném případě a priori vyloučena.“)
- Jinak: obecně není uznáván jako pramen práva (není zcela přesvědčivé odůvodnění)

Nejdůležitější konkrétní prameny soukromého práva

- Ústava
- **Listina základních práv a svobod**
- Mezinárodní smlouvy:
 - Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (tzv. Evropská úmluva; sdělení FMZV č. 209/1992 Sb.)
 - Úmluva o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.)
 - Evropská úmluva o lidských právech a biomedicíně (č. 96/2001 Sb.m.s.)

Prameny rekodifikovaného soukromého práva

Vybrané zákony:

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)
- Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
- Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob

- + právní předpisy, které zůstaly rekodifikací nedotčeny (např. zákoník práce)

Vybrané podzákoné právní předpisy

- Nařízení vlády č. 351/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku a veřejných rejstříků právnických a fyzických osob
- Nařízení vlády č. 366/2013 Sb., o úpravě některých záležitostí souvisejících s bytovým spoluvlastnictvím
- Vyhláška č. 323/2013 Sb., o náležitostech formulářů na podávání návrhů na zápis, změnu nebo výmaz údajů do veřejného rejstříku a o zrušení některých vyhlášek

Zákoník práce

Nález Ústavního soudu ze dne 12.3.2008, sp.zn. Pl. ÚS 83/06:

„Obecná teorie práva sice rozlišuje dvě základní možnosti, jimiž lze řešit vztah mezi dvěma právními předpisy stejné právní síly - princip subsidiarity a princip delegace. Ústavní soud však neshledal princip delegace, jak byl zakotven v § 4 zákoníku práce ve vztahu k občanskému zákoníku, za souladný s principy právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Zásadně platí, že občanské právo je obecným soukromým právem (jinak řečeno: občanský zákoník je obecným soukromoprávním předpisem) subsidiárně platným vůči ostatním soukromoprávním odvětvím (ostatním soukromoprávním předpisům). Předpisy upravující tato odvětví (tyto ostatní soukromoprávní předpisy) mají zásadně přednost, avšak neupravují-li určitou otázku, nastupuje obecná občanskoprávní úprava.

Metoda delegace použitá v § 4 zákoníku práce subsidiární uplatnění občanského zákoníku v pracovněprávních vztazích podstatně omezila, čímž do jisté míry zpřetrhala základní funkční vazby k obecnému soukromému právu, a současně vnesla do pracovněprávních vztahů značnou míru nejistoty. Ústavní soud má za to, že nejrůznější odkazy v ustanoveních zákoníku práce nemohou pokrýt všechny nezbytné situace, které se mohou v pracovněprávních vztazích vyskytnout. Při vyloučení obecné subsidiarity občanského zákoníku by tak mohla nastat nejistota, jakým právním předpisem se budou takto vzniklé vztahy řídit, pokud zákoník práce nebude mít pro právní situaci předvídanou hypotézou příslušných norem řešení. Uvedená nejistota v pracovněprávních vztazích neodpovídá principu předvídatelnosti důsledků právního předpisu, a není tedy, jak je shora uvedeno, v souladu s principy právního státu ve smyslu čl. 1 Ústavy.“

Děkuji za pozornost